

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum delectatio impediatur vsum rationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Io. 4. Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum, per aquam autem significatur, secundum Aug. *delectatio corporalis.

RESPON. Dicendum, quod delectatio dupliciter potest considerari. Vno modo scilicet quod est in actu: alio modo scilicet quod est in memoria. Item sitis, uel desiderium potest dupliciter accipi. Vno modo proprie, secundum quod importat appetitum rei non habitam: alio modo communiter secundum quod importat exclusionem fastidii. Secundum igitur quod est in actu, delectatio non causat sitim, uel desiderium sui ipsius, per se loquendo, sed solum per accidens. Si tamen sitis, uel desiderium dicatur rei non habite appetitus, tunc delectatio non causat simpliciter sitim, uel desiderium: nam delectatio est affectio appetitus circa rem presentem. Sed contingit rem presentem non perfecte haberi, & hoc potest esse uel ex parte rei habite, uel ex parte habentis. Ex parte quidem rei habite, eo quod res habitata non est tota simul, unde successiue recipitur: & dum aliquis delectatur in eo quod habet, desiderat potiri eo quod restat: sicut qui audit primam partem uersus, & in hoc quod delectatur, desiderat alteram partem uersus audire, ut Aug. dicit 4. Confes. * Et hoc modo omnes fere delectationes corporales faciunt sui ipsarum sitim quousque consummentur, eo quod tales delectationes consequuntur aliquem motum, sicut patet in delectationibus ciborum. Ex parte autem ipsius habentis, sicut cum aliquis aliquam rem in se perfecte existentem non statim perfecte habet, sed paulatim acquirit: sicut in mundo isto, percipientes aliquid imperfecte de diuina cognitione, delectantur, & ipsa delectatio excitat sitim, uel desiderium perfecte cognitionis: secundum quod potest intelligi quod habetur Eccl. 22. Qui bibunt me, adhuc sitient. Si uero per sitim, uel desiderium intelligatur sola intentio affectus tollens fastidium, sic delectationes spirituales maxime faciunt sitim, uel desiderium sui ipsarum. Delectationes enim corporales, quia augmentatae, uel continuatae faciunt superexerescitiam naturalis habitudinis, efficiunt fastidiosam, ut patet in delectatione ciborum. & propter hoc quando aliquis iam peruenit ad perfectum in delectationibus corporalibus, fastidit eas, & quandoque appetit aliquas alias: sed delectationes spirituales non superexerescunt naturalem habitudinem, sed perficiunt naturam, unde cum peruenitur ad consummationem in ipsis, tunc sunt magis delectabiles, nisi forte per accidens, in quantum operationi contemplatiuae adiunguntur aliquae operationes uirtutum corporalium, quae per assiduitatem operandi lassantur. Et per hunc modum etiam potest intelligi quod dicitur Eccles. 24. Qui bibit me, adhuc sitiet. Quia etiam de angelis, qui perfecte Deum cognoscunt, & delectantur in ipso, dicitur 1. Petri 1. quod desiderant in eum conspicerem. Si uero consideretur delectatio prout est in memoria, & non in actu, sic per se nata est causare sui ipsius sitim & desiderium, quando scilicet homo redit ad illam dispositionem, in qua erat sibi delectabile quod praeteriit: si uero immutatus sit ab illa dispositione, memoria delectationis non causat in eo delectationem, sed fastidium, sicut pleno existenti, memoria cibi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quando delectatio est perfecta, tunc habet omnimodam quietem, & cessat motus desiderii tendentis in non habitum: sed quando imperfecte habetur, tunc non omnino cessat motus desiderii tendentis in non habitum.

AD SECUNDUM dicendum, quod id quod imperfecte habetur, secundum quid habetur, & secundum quid non habetur: & ideo simul de eo potest

esse & desiderium, & delectatio. AD TERTIUM dicendum, quod delectationes alio modo causant fastidium, & alio modo desiderium, ut dictum est. *

ARTICVLVS III.

Utrum delectatio impediatur usum rationis.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod delectatio non impediatur usum rationis. Quies enim maxime non ad debitum rationis usum, unde dicitur in 7. Phisic. * quod in sedendo & quiescedo fit anima sciens & prudens. & Sapient. 8. Intrans in domum meam conquiescam cum illa. scilicet sapientia, sed delectatio est quaedam quies, ergo non impedit, sed magis iuuat rationis usum.

¶ 2. Præterea. Ea quae non iunt in eodem, et si sint contraria, non se impediunt: sed delectatio est in parte appetitiua, usus autem rationis in parte apprehensiuâ, ergo delectatio non impedit rationis usum.

¶ 3. Præterea. Quod impeditur ab alio, uidetur quodammodo transmutari ab ipso: sed usus apprehensiuus uirtutis magis mouet delectationem, quam a delectatione moueatur: est enim causa delectationis, ergo delectatio non impedit usum rationis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 6. Ethic. * quod delectatio corrumpit existimationem prudentiae.

RESPON. Dicendum, quod sicut dicitur in 10. Eth. * Delectationes propriae adaugent operationes, extraneae uero impediunt. Est ergo quaedam delectatio, quae habetur de ipso actu rationis: sicut cum aliquis delectatur in contemplando, uel rōcinando, & talis delectatio non impedit usum rationis, sed adiunat: quia illud attentius operamur, in quo delectamur, attentio autem adiunat operationem, sed delectationes corporales impediunt usum rationis triplici ratione. Primo quodammodo distractionis: quia, sicut iam dictum est, ad ea, in quibus delectamur, multum attendimus. Cum autem intentio fortiter inhaerit alicui rei, debilitatur circa alias res, uel totaliter ab eis reuocatur: & in hoc, si delectatio corporalis fuerit magna, uel totaliter impedit usum rationis ad se intentionem animi attrahendo, uel multum impedit. Secundo, ratione contrarietatis: quaedam enim delectationes, maxime superexcedentes, sunt contra ordinem rationis, & per hunc modum Philosophus dicit in 6. Eth. * quod delectationes corporales corrumpunt existimationem prudentiae, non autem existimationem speculatiuam, cui delectatio non contrariatur, puta, quod triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, secundum autem primum modum utraque impedit. Tertio modo, secundum quandam ligationem, in quantum scilicet ad delectationem corporalem sequitur quaedam transmutatio corporalis, maior etiam quam in aliis passionibus, quanto uehementius afficitur appetitus ad rem presentem, quam ad rem absentem: huiusmodi autem corporales perturbationes impediunt usum rationis, sicut patet in uiolentis, qui habent usum rationis ligatum, uel impeditum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod delectatio corporalis habet quidem quietem appetitus in delectabili, quae quies interdum contrariatur rationi, sed ex parte corporis semper habet transmutationem, & quantum ad utrumque impedit rationis usum.

AD II. dicendum, quod uis appetitiua & apprehensiuâ sunt quidem diuersae partes, sed unius animae: & ideo cum intentio anime uehementer applicatur ad actum unius, impeditur ab actu contrario alterius.

AD

Tract. 15. super io. no. mulcum remore ante medium, to. mo 6.

Cap. II. name dio. to. I.

AD TERTIVM dicendum, quod vsus rationis requirit debitum vsu imaginacionis, & aliarum vi- rum sensituarum, quæ vtuntur organo corporali: & ideo ex trãsmutatione corporali vsus rationis im- peditur, impedito actu virtutis imaginatiuæ, & alia- rum sensituarum.

ARTICVLVS IIII.

Primum delectatio perficiat operationem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod delectatio non perficiat operationem. Omnis enim humana operatio ab vsu rationis dependet: sed delectatio impedit vsu rationis, vt dictu est: ergo delectatio non perficit, sed debilitat operatio- nem humanam:

¶ 2. Præter. Nihil est perfectiũ sui ipsius, vel suæ cau- sæ: sed delectatio est operatio, vt dicitur in septimo, & decimo Ethic. ¶ quod oportet, vt intelligatur vel essentialiter, vel causaliter: ergo delectatio non per- ficat operationem.

¶ 3. Præter. Si delectatio perficit operationem, aut per- ficat ipsam sicut finis, aut sicut forma, aut t sicut agēs: sed non sicut finis, quia operationes non queruntur propter delectationem, sed magis e conuerso, vt su- pra dictum est: * nec iterum per modum efficien- tis, quia magis operatio est causa efficiens delectatio- nis: nec iterum sicut forma: non enim perficit delectatio operationem, vt habitus quidam, secundum Philosophum in decimo Ethicor. * delectatio ergo non perficit operationem.

SED CONTRA est, quod dicitur ibidem, quod delectatio operationem perficit.

RESPON. Dicendum, quod delectatio dupliciter operationem perficit. Vno modo per modum finis, non quidem secundum quod finis dicitur id, propter quod aliquid est, sed secundum quod omne bonum complete superueniens, potest dici finis, & secundum hoc dicit Philosoph. in decimo Ethicor. * quod delectatio perficit operationem, sicut quidam superueniens finis, in quantum scilicet super hoc bonum, quod est operatio, superuenit aliud bonum quod est delectatio, quæ importat quietationem appetitus in bono præsupposito. Secundo modo, ex parte causæ agentis, non quidem directe: quia Philosophus dicit in decimo Ethicor. * quod perficit operationem delectatio, non sicut medicus sanum, sed sicut sanitas: indirecte autem, in quantum scilicet agens, quia delectatur in sua actione, vehe- mentius attendit ad ipsam, & diligentius eam operatur, & secundum hoc dicitur in decimo Ethico. * quod delectationes adaugent proprias operationes, & impediunt extraneas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non omnis delectatio impedit actum rationis, sed delectatio corporalis, quæ non consequitur actum rationis, sed actum concupiscibilis, qui per delectationem auge- tur: delectatio autem, quæ consequitur actum ratio- nis, fortificat rationis vsu.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut dicitur in secundo Physic. * contingit quod duo sibi in- uicem sunt causa, ita quod vnum sit causa efficiens, & aliud causa finalis alterius: & per hunc modum operatio causat delectationem sicut causa efficiens: delectatio autem perficit operationem per modum finis, vt dictum est. *

AD TERTIVM patet responsio ex dictis.

QVAESTIO XXXIII.

De bonitate, & malitia delectationum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de bonitate, & malitia delectationum.

ET CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum omnis delectatio sit mala.

¶ Secundo, Dato quod non, vtrum omnis delectatio sit bona.

¶ Tercio, Vtrum aliqua delectatio sit optima.

¶ Quarto, Vtrum delectatio sit mensura, vel regula, secundum quam iudicetur bonum, vel malum in moralibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis delectatio sit mala.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod omnis delectatio sit mala. Illud enim quod corrumpit prudentiam, & impedit rationis vsu, videtur esse secundum se malum: quia bonum hominis est secundum rationem esse, vt Diony. dicit in quarto cap. de diu. nomi. * sed delectatio corrumpit prudentiam, & impedit rationis vsu: & tanto magis, quãto delectationes sunt maiores: vnde in delectationibus venereis, quæ sunt maximæ, impossibile est aliquid intelligere, vt dicitur in 7. Ethic. ¶ Et Hiero. etiam dicit super Math. * quod illo tempore, quo coniugales actus geruntur, præsentia Sancti Spiritus non dabitur, etiã si propheta videatur esse, qui officio generationis obsequitur: ergo delectatio est secundum se malum: ergo omnis delectatio mala.

¶ 2. Præter. Illud quod fugit virtuosus, & prosequitur aliquis deficiens a virtute, videtur esse secundum se malum & fugiendum: quia, vt dicitur in 10. Ethic. ¶ Virtuosus est quasi mensura, & regula humanorum actuum. Et Apostolus dicit 1. ad Corinth. 2. Spiritua- lis iudicat omnia: sed pueri & bestia, in quibus non est virtus, prosequuntur delectationes: fugit autem eas temperatus: ergo delectationes secundum se sunt malæ, & fugiendæ.

¶ 3. Præter. Virtus & ars sunt circa difficile, & bonu, vt dicitur in 2. Ethic. * sed nulla ars ordinata est ad delectationem: ergo delectatio non est aliquid bonum.

SED CONTRA est, quod in psal. 36. dicitur: Delectare in Dño: cum igitur ad nihil mali authoritas diuina inducat, videtur quod non omnis delectatio sit mala.

RESPON. Dicendum, quod sicut dicitur in decimo Ethic. * aliqui posuerunt omnes delectationes esse malas, cuius ratio videtur fuisse: quia intentionem suam referebant ad solas delectationes sensibiles & corporales, quæ sunt magis manifestæ. Nam & in cæteris intelligibilia a sensibilibus antiqui Philosophi non distinguebant, nec intellectum a sensu, vt dicitur in lib. de Ani. * Delectationes autem corpo- rales arbitrabantur dicendum omnes esse malas, ut sic homines, qui ad delectationes immoderatas sunt proni, a delectationibus se retrahentes, ad medium virtutis perueniant. Sed hæc existimatio non fuit con- ueniens: cum enim nullus possit viuere sine aliqua

Prima Secundæ S. Thomæ.

¶ Super quæst. trigessimam quartam.

MISSA quæstio- ne trigessimater- tia, circa quæstionem trigessimam quartã ad uerte, quod author post tractatum de bo- nitate & malitia pas- sionum in communi, examinare vo- lens bonitatem & ma- litiam passionum in speciali, circa duas tantum passionem, sci- licet delectationem, & tristitiam, qua- sitiones mouet singu- latim de bonitate & malitia. & ratio est: quia ad istas termi- nantur omnes a- liæ passionem, & ab eis quo- dammodo regulan- tur, vt infra habe- tur.

¶ Super

4. di. 39. q. 3. ar. 4. q. 3. co. Et uerit. q. 35. ar. 4. Et 10. Ethic. lc. 1. a. 3. & 4. ¶ par. 4. non remote a fi.

Cap. 11. non procul a fi. Hier. in ep. de monoga- mia a med. tom. 1.

Ca. 5. paulo ante finem tom. 5.

Cap. 3. non multum an- te fin. to. 5.

Ca. 2. & 3. to mo 5.

Lib. 2. text. 150. to. 2.

Inf. q. 34. ar. 4. ad certifi. & q. 40. art. 8. cor. Et 4. di. 17. q. 1. ad 3. Et uerit. q. 35. ar. 4. cor. & ad 2. ¶ ar. 1. præced.

¶ 2. Præter. Nihil est perfectiũ sui ipsius, vel suæ cau- sæ: sed delectatio est operatio, vt dicitur in septimo, & decimo Ethic. ¶ quod oportet, vt intelligatur vel essentialiter, vel causaliter: ergo delectatio non per- ficat operationem.

¶ 3. Præter. Si delectatio perficit operationem, aut per- ficat ipsam sicut finis, aut sicut forma, aut t sicut agēs: sed non sicut finis, quia operationes non queruntur propter delectationem, sed magis e conuerso, vt su- pra dictum est: * nec iterum per modum efficien- tis, quia magis operatio est causa efficiens delectatio- nis: nec iterum sicut forma: non enim perficit delectatio operationem, vt habitus quidam, secundum Philosophum in decimo Ethicor. * delectatio ergo non perficit operationem.

SED CONTRA est, quod dicitur ibidem, quod delectatio operationem perficit.

RESPON. Dicendum, quod delectatio dupliciter operationem perficit. Vno modo per modum finis, non quidem secundum quod finis dicitur id, propter quod aliquid est, sed secundum quod omne bonum complete superueniens, potest dici finis, & secundum hoc dicit Philosoph. in decimo Ethicor. * quod delectatio perficit operationem, sicut quidam superueniens finis, in quantum scilicet super hoc bonum, quod est operatio, superuenit aliud bonum quod est delectatio, quæ importat quietationem appetitus in bono præsupposito. Secundo modo, ex parte causæ agentis, non quidem directe: quia Philosophus dicit in decimo Ethicor. * quod perficit operationem delectatio, non sicut medicus sanum, sed sicut sanitas: indirecte autem, in quantum scilicet agens, quia delectatur in sua actione, vehe- mentius attendit ad ipsam, & diligentius eam operatur, & secundum hoc dicitur in decimo Ethico. * quod delectationes adaugent proprias operationes, & impediunt extraneas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non omnis delectatio impedit actum rationis, sed delectatio corporalis, quæ non consequitur actum rationis, sed actum concupiscibilis, qui per delectationem auge- tur: delectatio autem, quæ consequitur actum ratio- nis, fortificat rationis vsu.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut dicitur in secundo Physic. * contingit quod duo sibi in- uicem sunt causa, ita quod vnum sit causa efficiens, & aliud causa finalis alterius: & per hunc modum operatio causat delectationem sicut causa efficiens: delectatio autem perficit operationem per modum finis, vt dictum est. *

AD TERTIVM patet responsio ex dictis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod omnis delectatio sit mala. Illud enim quod corrumpit prudentiam, & impedit rationis vsu, videtur esse secundum se malum: quia bonum hominis est secundum rationem esse, vt Diony. dicit in quarto cap. de diu. nomi. * sed delectatio corrumpit prudentiam, & impedit rationis vsu: & tanto magis, quãto delectationes sunt maiores: vnde in delectationibus venereis, quæ sunt maximæ, impossibile est aliquid intelligere, vt dicitur in 7. Ethic. ¶ Et Hiero. etiam dicit super Math. * quod illo tempore, quo coniugales actus geruntur, præsentia Sancti Spiritus non dabitur, etiã si propheta videatur esse, qui officio generationis obsequitur: ergo delectatio est secundum se malum: ergo omnis delectatio mala.

¶ 2. Præter. Illud quod fugit virtuosus, & prosequitur aliquis deficiens a virtute, videtur esse secundum se malum & fugiendum: quia, vt dicitur in 10. Ethic. ¶ Virtuosus est quasi mensura, & regula humanorum actuum. Et Apostolus dicit 1. ad Corinth. 2. Spiritua- lis iudicat omnia: sed pueri & bestia, in quibus non est virtus, prosequuntur delectationes: fugit autem eas temperatus: ergo delectationes secundum se sunt malæ, & fugiendæ.

¶ 3. Præter. Virtus & ars sunt circa difficile, & bonu, vt dicitur in 2. Ethic. * sed nulla ars ordinata est ad delectationem: ergo delectatio non est aliquid bonum.

SED CONTRA est, quod in psal. 36. dicitur: Delectare in Dño: cum igitur ad nihil mali authoritas diuina inducat, videtur quod non omnis delectatio sit mala.

RESPON. Dicendum, quod sicut dicitur in decimo Ethic. * aliqui posuerunt omnes delectationes esse malas, cuius ratio videtur fuisse: quia intentionem suam referebant ad solas delectationes sensibiles & corporales, quæ sunt magis manifestæ. Nam & in cæteris intelligibilia a sensibilibus antiqui Philosophi non distinguebant, nec intellectum a sensu, vt dicitur in lib. de Ani. * Delectationes autem corpo- rales arbitrabantur dicendum omnes esse malas, ut sic homines, qui ad delectationes immoderatas sunt proni, a delectationibus se retrahentes, ad medium virtutis perueniant. Sed hæc existimatio non fuit con- ueniens: cum enim nullus possit viuere sine aliqua

Prima Secundæ S. Thomæ.

K 3 sensu-